

Sadrazam eşek / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Sadrazam eşek / satiriki hekaýa SADRAZAM EŞEK¹

Bir bar eken, bir ýok eken. Öten zamanlar-elek samanlar içre, ir mahallar bir ýurduň patyşasy ýaşap geçipdir. Onuňam beýleki patyşalaryňky ýaly jübüt-jübüt sazandasy we čeňñisi², bäslep-onlap odaliskasydyr³ gyrnagy, ýalynjaňy, ýallakçysy we başgada bir topar zady barmış.

Bu patyşa-da hemişeki we başga ýerleriň patyşalary ýaly açylyş çärelerine, paratlara gatnaşmak, özgeleriň ýazan nutuklaryny okamak, resmi saparlarda bolmak ýaly döwlet ähmiyetli işlerinden sypynyp bilen wagty awa-şikara çykarmış.

Awy öler ýaly halaýan patyşa öwsen şemaldan nem ýokýan tüýsden bolany sebäpli hususy tokaýynda ýörite ýetişdirilen haýwanlary awlamak üçin awa çykmazdan öñ gurrandazbaşyny çagyryp:

– Şu gün howa nähili bolar? – diýip sorapdyr.

Gurrandazbaşam bular ýaly soraga hemişeki berýän:

– Belent mertebeli howandarymyz! Siziň saýaňyzda ýurdumyzyň howasy jümle-jahana elmydama nuruny saçýar. Näme erada we perman berseňiz, elbetde, howa hem şoňa görä bor.

Bul patyşa hem edil beýleki patyşalar ýaly göwni iňkisli bolangoň, gurrandazbaşa ynanman, sadrazamdanam sorapdyr:

– Şu gün howa nähili bor öydýäň?

Gulagynyň tüýi agaryp giren garry sadrazam biline ýetip duran ak sakgaly patyşanyň aýaklaryna deginçä egilip:

– Siziň saýaňyzda, Siziň tagallaňyz bilen ýurdumyzda-da, ýurdumyzyň daşynda-da, syýasy howamyzam, başga howalarymyzam diýseň gowudyr patyşahym! – diýipdir.

Göwni gümanly patyşa beýleki wezir-wekillerindenem ýekän-ýekän howanyň ýagdaýyny sorapdyr, olaram biragyzdan:

– Gözyetim gülgün öwsüp dur, howa aý-aýdyň... Allatagala sizi bize köp görmesin. Siz daýym we kaýym bolup durkaňyz, başga hili bolmaga haky barmy, başymyzyň täji?! – diýipdir.

Patyşa hem şondan soň alymlarynyň we emeldarlarynyň sözüne ynanyp, öz erk-ygtyýaryna, güýç-kuwwatyna göwni ýetip, aw ýaraglaryny ynamdar gullarynyň arkasyna ýükläp, öñ hatarda polisiýasy, žandarmasy, pidaýylary, öñden ýoreýänçileri, raýatlary, işgärleri, ortada iti-pişigi bilen bile gülüp-oýnap, ala ýaz bolup, öz tokaýynda ýörite ýetişdirilen haýwanlary awlamaga gidipdir.

Aý aýlanyp gün geçipdir. Ýene bir gün patyşa gurrandazbaşysyna, sadrazamyna, wezirlerine, şeyhulyslamyna we reýsulkuttab hezretlerine⁴, gyzlaragasyna, başmabeýincisine⁵ – barsyna biruçdan wezipesine görä ýokardan aşaklygyna şol günki howanyň ýagdaýyny sorap bolandan we hemmesiniň agzyndan: «Merhemetlimiziň saýasynda şu gün düýnküsindenem gowy howa bolar!» jogabyны alandan soň ýola çykypdyr.

Patyşanyň geçjek ugrunda bir aý öñünden arassalaýış-öñünü alyş işleri geçirilipdir, halkdan gezip ýören birini görseler kowalap, haý-küş edip aýrypdyrlar. Hernäçe jan etselerem bir agajyň düýbünde bir eşekli daýhan gözden sypyp galypdyr.

Patyşa ömründe bir gezegem garamaýak adam görmändigi üçin ýedi ýoluň üstünde bu egni sal-sal eşikli adamy haýsy jandara meñzetjegini bilmän:

– Kim bolarsyň-ow? Ynsmysyň-jynsmysyň? – diýip sorapdyr.

Daýhan görgüli:

– Ynsam däl, jynsam. Menem özüň ýaly adam... – diýenden, patyşa:

– Bu ne hetdini tanamazlyk? – diýip bolmajyny bolupdyr. – Meniň jynsymdan beýle kişileriň bolmaga haky ýok. Bejit, kellesini alyň!

Jellatbaşy aýpaltasyny daýhanyň patyşa permanynyň öñünde gyldan ince boýnuna aýlap saljak bolandan, patyşa:

– Saklan! – diýip gygyrypdyr. – Eý, gipi-sözi azda-kände adama meñzeýän mahluk? Saña bir sowalym bar. Bilseñ-ä, bir çemçe ganyňy geçjek. Şu gün howa nähili bolar?

Daýhanam:

– Ýene az salymdan ýel öwser, harasat gopar, ýagyş ýagyp başlar, bar ýeri sil basar!... diýipdir.

Bu sözlere dergazap bolan patyşa:

– Galat aýdýaň haýyn! – diýip gygyrypdyr. – Sen meň höküm sürýän ýerimde beýle zatlaň bolmajagyny bileňokmy näme? Patyşa aw edip ýörkä-de ýagyş ýagarmy, heý? Derhal elini-aýagyny baglap gatyra süýrediň muny!

Daýhanyň eşegini bir gatyryň guýrugyna, daýhanam eşegiň guýrugyna baglapdyrlar. Soňam ýollaryna rowana bolupdyrlar. At gaýtarym ýere baransoň, birdenkä howa bulaşyp, bir ýerden bulut peýda bolmaga, ýyldyrym çakmaga, gök gürlemäge başlayar... Gaý-tupan dünýäni tutup, şeýle bir ýagyş ýagýar, şeýle bir sil gelýär welin, aýdyp-diýer ýaly dälmiş.

Zordan özünü köşge atyp ýetişen patyşanyň şeýle bir gahary gelipdir welin, howa maglumaty barada nädogry maglumat beren gurrandazbaşyny, sadrazamyny, wezirlerini wezipesinden boşadypdyr. Yzyndanam howanyň bulaşjagyny aýdan daýhany huzuryna çagyrdypdyr. Gatyryň guýrugyna daňlyp ýene süýrelerin öýdüp jany bokurdagyna gelip duran daýhana sadrazamlyk möhürini berip:

– Seni sadrazam edip belledim – diýipdir.

Şeýdip öñki daýhan baş weziriň wezipesinde işläberýär. Günlerde bir gün patyşa aklyna aýlanyp, sadrazam daýhany huzuryna çagyryp:

– Sen ýagyş ýagjagyny nirden bildiň? – diýip sorapdyr.

Daýhanam şeýle diýipdir:

– Siziň merhemetliňiz, eşegimiň gulaklaryna garanymda şol gün howanyň nähili boljagyny bilýärin. Eger ýagyş ýagjak bolsa, önräginden eşegimiň har gulaklary halparyp, aşak sallanýar. Menem şol gün ýagyş ýagjagyny bilýän.

Patyşa şonda öz-özüne:

– Piliň gulagynda uklap ýören ekenim – diýipdir. – Diýmek, howanyň ýagdaýyny bilyän daýhanam däl, eşek eken-dä?!. Bir topar sadrazam, wezir-wekil bolup bir eşegiň bilyän zadyny bilibilenoklar. Menem zatdan habarsyz negözel eşegiň ýazygyna galypdyryn. Daýhany däl-de, onuň eşegini sadrazam etmeli ekenim.

Ol şobada daýhany wezipesinden boşadyp, ýerine eşegi sadrazam belläpdir. Howa gowy boljak günü eşek uzyn-uzyn aňnyrypdyr. Ýagyş ýagjak günü gulaklaryny dikgerdipdir. Ýel-tupan turjak günü guýrugyny bulaýlapdyr.

Şeýdip, patyşa urşa gitjek bolanda, ýörişe ýa resmi sapara çykjak bolanda, sadrazam eşegiň gulagyna-guýrugyna garap, onuň aňnyrmasy boýunça hereket ediberenmiş.

Eziz NESIN.

---

¹ Sadrazam – baş wezir.

² Çeňni (çengi) – çalynýan saza ýanap tans edýän tansçy gyzlar.

³ Odaliska – (Одали́ска (фр. *odalisque* от тур. *odalık* – «комнатная девушка») – osmanly haremhanasynda saklanýan ýörite gyzlar.

⁴ Reýsulkuttab – Osmanly döwletinde Harijiýe nazirligi (Daşary işler ministrligi) döredilmezden öñki daşarky işlere jogapkär emeldar.

⁵ Başmabeyínçi – Osmanly döwletinde soltanyň buýrukraryny degişli kişilere, degişli kişileriňem soltana ýetirmeli towakgasyny ýetiryän emeldar.

Terjime eden: Has TÜRKLEN. Satiriki hekaýalar